

Beletristo žodis:

PIETARIO STILIAUS ANALIZĖS EKSPERIMENTAS

Tikro poeto stiliuje nėra jokių puošmenų, tik būtini ieroglifai.

W. F. Schlegel

Gražus yra daiktas jau seniai mirusį menininką atgavinti savo vaizduotėje iš jo pasilikusių veikalo ir iš įvairių šviečiančių spindulių susirasti židinį, į kurį jie grįžta, arba galbūt dangaus žvaigždę, iš kurios jie ištriško (Wackenroder). Tie spinduliai ar siūlai į patį jų židinį — poetą yra žodis. Žodis, kuriuo rašytojas naudojasi ir dėl kurio kankinasi. Užtenka tik pažiūrėti į Tolstojaus rankraštį, Balzako korektūrą, prisiminti Vaižganto ar Savickio rašymo tempą, kad pastebėtum, kaip nevienodai tas žodis duodas apvaldomas. Vienam žodžiai spraudžias vienas pro kitą kaip Sančo Panšai, kitas net atvirai pasisako nemokąs savo minties išreikšti, kaip tapytojas kartais nesuranda tinkamos spalvos. Vienas savo žodį dailina, valo, „nuprausia“, kitas paleidžia jį tik užgimusį, neapkuoptą.

Šis kūrybinės psichologijos faktas duoda pagrindą įsisiūrėti į kuriamąjį žodį itin atsidėjus nors ir nevertintum jo taip, kaip motto cituotasis vokiečių romantikas.

Žodis, pats būdamas daikto ar idėjos simbolis, nepajėgia žmogaus išsakyti su visais niuansais. Mimika, judesiai, kalbos vokaliniai elementai eina į talką. Bet visų šitų padedamųjų išsireiškimo priemonių nėra rašte. Čia gauni tenkinis tais būdais, kuriuos ir literatūros teorija yra suklasifikavus poetinio žodyno, sintaksės, fonetikos rėmuose.

Iš jų gauni spėti vieną rašytoją palinkus į vienas stiliaus priemones, kito raštuose randi kitas vyraujant.

Tačiau akcentuotina, kad stiliaus priemonės absoliučios pastovios reikšmės neturi. Tas pats, sakysim, klausimas vienu atveju gali daryti nusistebėjimo įspūdį, kitu — susijaudinimo. Savaimė stilistinės priemonės yra lyg indiferentiškos. Jų reikšmingumas priklauso nuo tarpusavio kombinacijos ir visos žodinės aplinkumos. Palygintum — kaip raudoni spinduliai, paberti ant lavono ir puotos, arba kaip mėnulio sidabrinė šviesa ant besimylinčiųjų suolo ir ant motinos kapo visai nevienodą įspūdį daro.

Jeigu rašytojas pasirodo linkęs į kokį ypatingumą vieno stiliaus srity, tai paprastai ta pačia kryptimi reiškiasi ir kitoj. Jeigu stiliaus analitikas susirado rašytojo polinkį vartoti aiškius griežtos reikšmės žodžius, jau gali turėti vilties, kad tas pats griežtumas pasikartos ir sakinio konstrukcijoje ir net viso veikalo kompozicijoje. Visos kūrybinio pasisakymo priemonės, kaip tie Wackenroderio minėti spinduliai, išeina iš vieno židinio ir skirti tam pačiam tikslui — tam tikram įspūdžiui, vaizdui ar minčiai pažadinti.

Tokios stiliaus vedamosios linijos ir jų organiškas vieningumas priklauso, be abejo, ir nuo paties poeto dvasinės struktūros, ir nuo jo kūrybinių intuicijų, ir nuo kitų kalbų bei literatūrų įtakos...

Taigi ir stiliaus analizė prisideda į platųjį literatūros mokslą (ir ar tik nėra viena iš pagrindinių jos dalių?), iškel-dama objektyviasias žodžio vertybes kūrinys, duoda pažinti ir subjektyviusios kūrejo nusiteikimus ir to žodžio keliamus

ispūdžius, ir kūrimo sąlygas. Jas išskaitom iš stiliaus, pasak Schlegelio, kaip iš ieroglifų.

Nors stiliaus analizės kelias yra svarbus, bet jis ir labai klystamas, nes gali pastebėti ne leitmotyvą, bet kokį antrinį tik tam tikroj vietoj labiau už jį prasimušusį toną. Tada klaidingos išvados pigiai įsiperša.

Mūsų stilistikos istorijoje tas kelias dar klaidesnis, nes juo tik pradedama žengti. Jokių stiliaus analizės pavyzdžių dar neturim. Imantis šiuo tarpu Pietario stiliaus, pavojus suklysti didėja dar ir dėl trečios priežasties: nagrinėtoji neteko turėti Pietario rankraščio, o tik išleistus tekstus, daugiau ar mažiau taisytus. Dėl to ir išvados tegali turėti labai reliatyvią vertę.

Tariama būsiant geriausia leidus pačiam Pietariui kalbėti. Tik paskum įsižiūrima į jo stilių, ir padaromos išvados. Jos papildomos ir paremiamos pastabom ir iš kitų čia negalimų ištisai išrašyti tekstų, daugiausia iš *Algimanto*.

Girdėjau patarlę: „Graži, — girdi, — nebuvo, jauna buvau“. — Teip tiesa! — Ne kožnas buna gražus, bet jaunu kožnas buna. Ir Užbalių Draugialio buta jaunu. — Ir jo buta jaunu ir jo turėta ne mažai „giedrių dienų“. — Jis ir dabar ne sykį atsimena savo seną tėvą ir ne jauną jau motiną, kaip tie sykį pavasario mete rengėsi int Šunskus, int bažnyčią, ir jį norėjo imtie, tik neėmė. Atsimena, kaip jis paskui laukė Magdelenos atlaidų, nes tėvai prižadėję tada ir jį jau imtie su savimi int bažnyčią... Ant galo ilgai laukiama šventė atėjo. Angsti pabudo Draugialis. Bubnai vienok Šunskų jau gaudė, kviesdami svieta int bažnyčią. Karšti, rausvi saulės spinduliai tyško ant medžių, ant triobų. — Sparčiai sukosi po kiemą motina su sesere Draugialio, turbūt sekdamos blezdingas, ką krykždamos nardė skubriai po orą. Ties loviu prausiasi tėvas ir susiedas: tyška nogjų

vanduo int šalis blyksnodamas, tvoskia nuo šulinio vėsaus oro srovelė... Tartum ir dangus ir žemė rėdosi šventadieniškai. Toliau atmintyje Draugialio užsiliko Šunskų bažnyčia akmeninė, varpnyčia akmeninė, akmenų pilkų šventoriaus muras ir minios, minios svieto.

Margi moterų pulkai, nesutilpusių int bažnyčią, stovi ties varpnyčia, ties šventoriaus muru. Stovi moters su margomis skepetomis prisidengę, mergos su pakalkėmis, su tresais ant galvų. Tarpu moterų stovi vienplaukiai virai, tai vienmarškiniai, tai su žiponais ir visi čebatuoti, kaip moters čeverykuotos ir visi meldžiasi. — Kas ant ražančiaus, kas ant knygų. Per atidarytus bažnyčios langus ir per duris lekia vargonų balsai ir giesminiku giedančių... Iš reto prasimuša ir kunigo balsas. Mišios eina. Eina suma. Bet kas tai? — Sujudo ir sušuko visas svietas ir užgaudė, užgiedojo visi, tartum to ten laukia, užskambėjo ir varpai. Per bažnyčios duris ėmė verstis laukan svietas su karūnomis su abrozėliais, po baldakima išėjo ir kunigas.

— Mama, kas tai butu? — klausia Draugialis motiną.

— Tai procesija, vaikeliai, eina aplink bažnyčią.

O varpai gaudžia, o varpai skamba ir svietas gaudžia meldžiasi visogalingajam Dievui. — Giedotu ir Draugialis su kitais, bet jis da mažas tik poterių moka, ant knygų nenumano, o tos puikios, gražios giesmės knygose surašytos. — Ne mokėdamas giesmių, Draugialis meldžiasi, kaip inmano, tai kalba poterių, tai „Sveika Marija“. Bet tarp šitų maldų ne sykį blykstelia jo galvoje mįslis, jog Dievas ir be to žino, ko žmonėms reikia, vienok toje pačioje akymirkoje pakyla ir kita mįslis: „ak ir motina žino, ko vaikam reikia, bet jeigu vaikui ne prašo, tai ji ne duoda“. — Kad Dievas duotu, reikia jo prašytie — mįslija vaikiščia ir omenije kyla

prašymas: „Dieve! duokie Tu tėvams duonos ikvaliai kad ne baduotu, o man, nors kaip užaugsiu, duokie čebatus. — Ak tu pats matai, jog viso šito mumis reikia: visi su duona, visi su čebatais, tik mano tėvai ne turi duonos, o aš čebatų. Pats žinai, jog basam int bažnyčią eitie ne gražu“.

Dreba oras nuo varpų balso, dreba no balso bugnų, ošia no giesmės, giedamos viso susirinkusio svieto, ir vaikiščiui rodos, jog tarpu kitų balsų dalėks pas Dievą ir jo malda... Linksma ir gaudu jam ant širdies darosi ir lupos pačios klojasi ant naujos ant garbinimo Dievo maldos... Dieve, Tu didis, kaip Tu gražiai viską sutvėrei ir surėdiai!

Eina sau suma. Svietas suėjo vėl int bažnyčią sunešė abrozėlius, žolynais ir kaspinais parėdytus, sunešė karūnas, blizgančias auksu ir sidabru, ir kuniga intėjo int bažnyčią... Ne poilgam nutilo ir varpai ir bugnai ir svietas. Šnabžda tik minios žmonių poterius, takštelia iš reto ražančiaus poterėlis, ar lapas knygos verčiamas sutreška. Tyka. Medžių lapai, ar tai pailso plezdenę ir šlamėję, ar tai teip jau Dievas davė ir tie nusviro ir ne juda.

Tiek jau laiko, tiek jau metų no tų gadynių praėjo, o ir šendien da Draugialis atsimena, kaip jį visą sujudino, kada svietas užgiedojo:

„Šventas Dieve, Šventas stiprus, Šventas o ne mirštantis, susimilk ant mūsų!“

Jam pasirodė, jog gražesnę giesmę ir butie negali, bet umai persiliudijo, jog jis klydo. — Kada visa bažnyčia, kaip vienas žmogus, užgiedojo:

„Dievas mūsų gelbėtojas ir tvirtybė“.

Draugialis užmiršo ir kur esąs. Ne matė jis dabar klausydamas nei žmonių, nei nieko. Jam rodėsi, jog visa žemė teip garbina Dievą, jog tai ji teip gieda.

Po kojų jisai ne jautė žemės — jam žodės, jog ir jis, ta bažnyčia ir varpinyčia — teip sau ant oro kabo...

Ant galo užgaudė bugnai, užskambėjo varpai, pasi-
baigus sumai. Svetas ėmė skirstitis. — Kas da ryžosi
lauktie pamokslo, o kas ir stačiai namon ėjo.

— O ką, ar gerai buvo Šunskuos? — paklausė mo-
tina Draugialį.

— Tai, kur ne gerai! Gerai! Tik tiek gaila, jog ten...

— Kas jog ten? — perklausė motina.

— Jog ten valgyt ne duoda, — pabaigė Draugialis.
— O kad valgyt duotu, tai aš iš ten niekad ir namo
n'eičia.

Metai buvo puikus. Javai užderėjo gerai, užderėjo
ir pas Draugialio tėvus ir iš džiaugsmo tėvas nupirko
sunui kepurę ir padarė gražias klumpaiteis.

Sako vanduo upėje plaukia greit. Sako balsas nuo
skardos iki skardai lekia greitai, bet niekas teip greitai
n'eina, kaip ta linksma jaunystė. Kada atsižiūri ant jos, tai
tartum ji visa vakar buvo ir vakar išnyko.

Ir Draugialio jaunystė greitai ėjo, ėjo su mažais var-
gais, su mažom linksmybėm. Ir ne pasijuto jisai, kaip
tapo jaunu vaikinui.

Dr. V. Pietaris, *Iš mano atsiminimų*. Chicago Ill. 1905.
181—185 pusl.

I

Ištrauka pasakoja apie šventadienį, kuris ryškiai likęs
Draugelio jaunų dienų atminimuose. Pirmu paskaitymu jos
stilius nieku ypatingu neišsiskiria. Jis artėja prie vidutinio
rašytojo normalaus tipo, kuris savo mintis dėsto taip, kaip
jos ateina, be jokio dailinimo, be manierizmo.

1. — Labiau atsidėjus galima pastebėti, kad šitame

pasakojime Pietario žodžiai yra paprasti — tokie, kokius vartoja kaimas. Tai liaudies kalbos žodžiai su visais jos vartojamais 19 amž. (o net ir šiandien)provincializmais ir barbarizmais — šakniniais, galūniniais, priešdėliniais, fonetiniais, sintaksės slaviškomis konstrukcijomis:

svietas, žiponas, karūnos, abrozėliai, baldakima, mįslis, nedėldieniai, čeverykai, susiedas...; varpinyčia, giesminįkai, neščia, no, imtie, int...; — čebatai, užskambėjo, dalėks...; jo būta jaunu (— jauno), blezdingos, ką krygždamos nardė po orą...

Šitie ir kiti Pietario raštų barbarizmai ir provincializmai vartojami ne stiliaus manierai, kaip šiandien kai kurie rašytojai vartoja, ir ne tam, kad patiktų liaudžiai, kaip šiandien kai kurie laikraščiai sąmoningai daro. Jie atsiradę visai natūraliai, visai jų svetimybės nejaučiant, kaip tos svetimybės nejaučia ir autoriaus kampo žmonės. Jie yra padaras slavų įtakos pilviškiesiems, dar labiau pačiam Pietariui.

Liaudies žodyną Pietario stiliuje išduoda ir patarlė pačioj pasakojimo pradžioj. Patarlėmis operuoja Pietaris ir kitur.

Šitokis liaudies žodynas atsako autoriaus užsimojimui — aprašyti kaimo šventadienį, kaip jis atrodo pro vaiko akis.

Ir *Algimante* Pietaris tenkinasi tais žodžiais, kuriuos girdėjo iš savo aplinkinių. Tik retkarčiais, ten, kur vaizduoja ne kaimišką, bet riterišką gyvenimą, gauna, tiesa, gana negudriai, naujų žodžių nusikalti (saidokas, tiesokas — tesak...).

Pietaris yra stipriai atsirėmęs ne tik į liaudies žodyną, bet ir į jos kūrybą ar net psichologiją. Visas *Algimanto* epizodas apie plėšikų vadą, kurį pamilo Erdvilo sesuo, yra gryniausia pasaka su visais motyvais ligi galo. Tas pat su gudo aiškinimusi, kuris yra ne kas kita, kaip pasaka apie čigoną. Ir patsai Pietaris kartais palygina: kaip toj pasakoj. Net *Algimanto* veikėjų psichologija yra paimta ne iš 12 amžiaus kuniškaiščių ar ritėrių gyvenimo, bet iš 19 amžiaus jo tėviškės.

Juose nėra kunigaikštiško didingumo, tik kaimiškas primitivumas, idilė ir net, pasakyčiau, lietuviška melancholija, susijus su rezignacija. Tokia kaip Vienažindžio, Biliūno, Šatrijos Raganos, Maironio ir kt. Jau vienas titulavimasis:

— Algimantėli!

— Mamule!

rodo ne kunigaikštiškus, bet familiarius santykius.

2. — Žvelgiant į išsirašytos ištraukos epitetus, irgi nepastebėti tokių, kurie keltų didingumo įspūdį. Vienas tik Dievas pažymėtas epitetais — visogalingasis, didis. Bet ir šis epitetas ar tik nebus paimtas iš įpratimo — Pietaris gerai juk atminė bažnytines maldas, kur minima Dievo didybė (Šventas Dieve, šventas galingasis...). Kiti epitetai —

gražus, jaunas, senas, giedras, laukiamas, karštas, rausvas, vėsus, akmeninis, margas, vienplaukis, vienmarškinis, čebatuotas, čeverykuotas, puikus, gražus, blizganti.

Kaip matyt, epitetų neperdaugiausia. Pažymėtina, kad čia tik vienas spalvinis epitetas (rausvas). Jeigu jau minimas spalvingumas, tai tenkinamasi tik šviesumu (blizgėjimu) ir tamsumu. Tas pats reiškiny pastebimas *Algimanto* puikiamame gamtos aprašyme:

Lengvais atdūisiais pūtė pietų vėjas, nešdamas laukų kvapsnis. Palengva svyravo žolynų žiedai, ir rusvos smilgų šluotaitės lingavo. Iš lėto ošė medžiai, plezdėjo lapeliai. Ore judrios blezdingos narstė, liumpavo čypsėdami dagiliai, ir vyturiai čiurkšdami tai kilo aukštytyn į padangę, tai leidosi žemyn and dirvos. Ir ant visko krito tyško karšti saulės spinduliai, nors ir apmaldinti ūkų. Krito jie ir ant tamsių pilies bokštų, ir ant liepų pilyje, ir ant trobų, ir ant medžių mirgėjo. Tyško

jie ir ant peteliškių ir visokių vabalų, dūzgiančių po pievą. Žėrėjo jie žieduose, liūliavo ir vilnyse rugių, nokstančių ant kalno.

Apskritai Pietario epitetai nelabai reikšmingi. Dalis jų, kaip matyt, nurodo objektyvią daikto žymę, dalis daikto santykį su autorium, kuris reiškia daiktams savo simpatijas ar antipatijas — jausmus, įvertinimą.

Jausminis epitetas sutaria ir su Draugelio išgyvenimais. Nors jis kreipiasi į „didį“ Dievą, bet jam „linksma ir gaudu ant širdies daros“, ir jis stebis, kad Dievas viską „gražiai“ surėdė. Bet ir giesmės jį stebina ne savo didingumu, bet gražumu.

„Gražu ir gaudu“ — jausminis elementas srovena mažučiu upeliuku ne tik šitam vaizdely, bet ir *Algimante*. Puikiausios ten vietos ir yra lyriškas aukščiau išsirašytas gamtos paveikslas, nuotaikingos Basojo laidotuvės, pagaliau pati pabaiga, kur Danutė sutapdinama su bundančia Lietuva.

Taigi ir žodžiai ir scenos rodytų Pietarį linkus į švelnų lyrizmą, susijusį su idile ir humoru.

Tokiu švelniu humoru padvelkia, antai, Draugelio malda, kad Dievas duotų tėvams duonos, o jam čebatus, arba noras liktis atlaiduose visada, jei tik ten valgyt duotų.

Jau pirmasai pasakojimo žodis „girdėjau“ rodo, kad autorius negali palikti savo asmens anapus. Į vaizduojamą gyvenimą jis atsikrausto su savo nuomonėmis ir simpatijomis — darosi subjektyvus. Ir *Algimante* Pietaris vietomis įterpia savų pastabų, kuriose jis piktnas rusais, lenkais ar juos pakolioja. Antra vertus, savo herojų jis negali nė valandėlės palikti be motiniškos globos. Savo mieląjį Algimantą jis visada lydi. Jeigu ir neprideda kartais jo epitetai: narsus, protingas, geraširdis, tai pavadina jį vaikinu, ir jau tas vienas žodis rodo Pietario simpatijas. Kada ištinka dvikova, tai apie Algimanto galvą Pietaris leidžia susidaryti net kardų vainikui. Net Romanas, kurį Pietaris išvadina plėšiku, šunim, gražiai

atsiliepia apie Algimantą, o priešai palygina jį su ereliu.

Šitas subjektyvizmas neleidžia Pietariui vaizduojamą dalyką nuo savęs atitolinti, pažvelgti į jį iš perspektyvos, duoti veikėjams savas, o ne autoriaus mintis kalbėti. Dėl to Draugelis pamąsto, kad Dievas ir be maldos žino, ko žmonėms reikia, tačiau autorius prispiria jį ir pamąstyti: „ak, ir motina žino, ko vaikam reikia, bet jeigu vaikai neprašo, tai ji neduoda“. Bet tai ne vaiko, tai suaugusio apologeto autoriaus mintis. Šitokis nemokėjimas nuo savęs atsisakyti ir objektyviai pažvelgti sukludo vietomis įtikinamus žodžius vaizdams parinkti. Pietariui, antai, *Algimante* rodos juokinga, kad priešai nematė, iš kur į juos lekia strėlės, ir „ištiesę kaklus, kaip žąsinai kraipė į visas puses galvas“ (II. 62).

Ar tik ne dėl tos pačios psichologinės priežasties Pietaris nemoka iš istorinės perspektyvos žvelgti į savo herojus, charakterizuoti juos realistiškai, neidealizuodamas, duoti jiems istorinį 12-13 amžiaus veidą, individualizuoti. Dabar ir jų dialogai beveik visų vienodi. Įvairūs asmenys net tą patį priežodį vartoja (ugi). Vietomis kalbos stereotipiškai vienos tiek 19, tiek ir 12 amžiaus žmonių:

— Mama, kas tai būtų? — klausia Draugialis motiną.

— Tai procesija, vaikelį, eina aplink bažnyčią.

O *Algimante* 12 a. pasikalbėjimas:

— Mamule! Kodėl šitų vyrų niekas į krūvą nepriima? — klausinėjo vaikas motinos.

— Dėl to, vaikeli, kad jie visi trys yra piktadėjai (I. 9).

Pagaliau šitas subjektyvizmas neleidžia Pietariui ne tik apysaką įtikinamai plėtoti, humorą nepaversti į vulgariškumą (gudas su kiaule!), bet net blaiviai į istorijos faktus žvelgti (plg. *Algimanto* prakalbą: kuo tikėti rusais ar lietuviais!).

Netektų stebėtis darant išvadą, kad Pietariui epiškai sekasi geriau tie paveikslai, kur nereikia kalbėti apie rusus, apie lenkus, nieko idealizuoti: savo ar kaimynų jaunystės atsiminimai, *Algimante* papročių aprašymas (norint jis ir nesenovinis būtų), ar gamtos.

Pietario subjektyvumas visai suprantamas atsimenant aplinkybes, kuriose gyveno viso ano meto lietuviai, o Pietaris ypačiai. Ramiai negalėjo kalbėti ir daugiau anų laikų žmonių: Vištelis negalėjo ramiai kalbėti apie lenkus, Šliupas apie kunigus; ak, ir Maironis negalėjo neidealizuoti mūsų senovės didvyrių. Kovos gadynėje kitaip kalbama ir veikiama kaip taikos.

3. — Išsirašytame fragmente krinta į akį veiksmažodžių gausumas. Gražiausių vietų veiksmažodžių amplua galėtų pavaizduoti, kad ir sakiniai iš išsirašytojo epizodo, pradedant nuo: „Karšti saulės spinduliai...“, ligi posmo galo. Pavyzdžiu gali eiti ir išsirašytasai posmas iš *Algimanto*. Čia persveria dinaminiai veiksmažodžiai, kurie daro didesnio veiksmo, judėjimo įspūdį. Bet negalėtum pasakyti, kad Pietario veiksmažodžiai yra ekspresingi, veiksmą vis pirmyn varą ir rodą naujas jo fazes. Ne. Pietariui rūpi nenutrūkštą, dar tebesitęsią, lėtas veiksmas kosmo akimis matuojant, nors individuališkai jis būtų ir judrus (plg. blezdingos nardymą). Šitokiam vibruojančiam judėjimui ar įvykiui duodamas fonas kad ir statiniais veiksmažodžiais (moterys, vyrai... stovi). Bet jis mažiau reikšmingas.

Čia, veiksmažodžiuose, pažymėtinas tas pats reiškiny, kuris buvo pastebėtas epitetuose — veiksmažodis nerodo spalvinių reiškinių. Jau daugiau tame judėjime pastebima linijų, kontūrų, (nardo, dreba), bet mieliausiai Pietaris vartoja akustinius, girdimuosius veiksmažodžius (gaudžia, skamba...). Tas pat pažymėtina ir *Algimante*. Ne tik išsirašytasai gamtos vaizdas, bet net kovos aprašymas tą patį rodo:

Ir pakilo aršių aršiausia kova. Žvingavo, žviegė žirgai, kąsdami vieni kitus. Skambėjo kardai. Rėkė, vaitojo sužeisti vyrai (I. 167).

Pagaliau iš kitų veiksmažodžių patiri mintis, jausmus, retai — spalvas. Net ir cituotasai spalvinis epitetas (rausvas) čionai pabrėžia ne spalvingumą, bet karštumą.

Keistas atrodo šis reiškiny, atsimenant autorių buvus ir piešėją. Gal abudu reiškiniai susiderintų, jei patirtum, ar Pietaris piešė tapybiškai ar plastiškai. Antrasis būdas derintųsi ir su jo stiliaus reiškiniais.

Visai sutampa Pietario akustinis stilius su jo muzikaliniais sugebėjimais. O biografaai rodo, kad ir jo muzikalinės simpatijos linko į liaudies melodijas. Šis polinkis ar tik nebus charakteringas ir jo žodiniam stiliui.

Veiksmažodžiuose, kaip pastebėta, ryškėja judėjimo lengvumas, jėgos, sunkumo nedaug. Ekspresinio judėjimo maža.

Antra vertus, Pietaris ne visada veiksmažodį vartoja ten, kur tūlas rašytojas šiandien jį vartotų. Išsirašytame fragmente neturėdami tokių pavyzdžių (pažymėtina!), nurodysim keletą iš *Algimanto*:

Bus visiems nuo Romano už mano paleidimą.

Patėmijo Rudžio išvažiavimą ir kelių pulko vyrų išnykimą (— išvažiavus, išvykus).

Sutarė lenktynes pradėti po trijų susikirtimų į rėtuką (— sukirtus).

Po valandėlės pakilo judėjimas po visą dvarą (— sujudo).

Kokia galėtų būti tokio elgimosi priežastis (— kodėl taip elgiasi)?

Palyginti su veiksmažodžiu, daiktavardis kreipia skaitytojo dėmesį ne į judamąjį elementą, bet į pastovųjį ir jį ne individualizuoja, bet apibendrina.

Tad sprendžiant iš veiksmažodinių ir daiktavardinių posakių, peršasi išvada, kad Pietario stilius yra lengvai dinaminis, nuolatos švelninamas daiktavardinio sustingimo.

Pietaris lyg pats save charakterizuotų, sakydamas:

„Negražu buvo skubinti labai, nes tokį pramintų Lietuvoje „pliuškium“ (Algimantas, II. 132).

1. — Pietario sakiniai paprasčiausi, lygiai kaip ir žodžiai. Išsitiesiniai išplėstiniai sakiniai kaitaliojas su neilgais sudėtiniais. Iš čia jis kalba natūraliai, be manierizmo. Tad ir toki sakiniai, kaip „Mišios eina. Eina suma“, čia visai kitokį įspūdį daro nekaip kai kurių rašytojų nenatūraliu būdu maigomi, šipu-liuojami posakiai.

Tuose fragmentuose, kurie rodos gražiausi Pietario raštuose, sakinių sudaryme pastebi tam tikrą leitmotyvą. Labiau už kitus kartojasi tokis sudėtinis sakinių tipas: pirma pagrindinis, paskui kitas pagrindinis ar dar dažniau šalutinis sutrauktasis sakiny.

Sparčiai sukosi po kiemą motina su seseria Draugialio, turbūt sekdamas blezdingas, kur krygždamos nardė skubriai po orą.

Žymint pagrindinį sakinį didžiosiomis raidėmis (A), šalut. mažosiomis (a), šalut.-sutr. a¹ gautum tokią to sakinio schemą:

Aa¹a

Arba:

Dreba oras nuo varpų balso, dreba nuo balso bugnų, ošia nuo giesmės, giedamos viso susirinkusio svieto, ir vaikiščiui rodos, jog tarpu kitų balsų dalėks pas Dievą ir jo malda...

AA¹A¹¹a¹Bb

Šitokis ištisinių ir sudėtinių sakinių kaitaliojimas leidžia daryti ilgesnes ir trumpesnes pauzas. Pietario pauzos yra natūralios, daromos tada, kada, pasakytum, natūraliai bekalbėdamas žmogus nori kvapą atgauti. Dėl to pasakojimo tempas neįtemptas, neskubus. Tokiam pasakojime kalbėtojas nesukaupia visos savo ekspresijos į vieną žodį, į vieną sakinį, bet paleidžia visą savo nuotaiką į ištisus sakinių junginius banguoti.

Šitame garsų bangavime susidaro tam tikra melodija intonacija, kuri reiškiasi balso pakilimu ir slūgimu. Pietario intonaciją rodo jo sakinių konstrukcija. Ši svarbiąja mintimi intonacija kyla per pagrindinį sakinį, bet dar nepasiekus jo galo pradeda slūgti ir nusileidžia į šalutinį sakinį ar išplėstinę sakinio dalį. Aukščiau išsirašytų dviejų sakinių intonaciją paprasčiausiu būdu galėtum išreikšti:

Sparčiai...

A

a¹

a

Dreba oras...

A

A¹

A¹¹

B

a¹

b

Visiems žinomam Norkūno pilies aprašyme (*Algimante*) iš 31 sakinio tik vienas prasideda ne pagrindiniu. Arba vėl: puikiojo seno kanklininko giesmėj abidvi strofos tik įvedamos šalutiniais sakiniais, o paskui kiekvienas sakinių junginys pradėdamas pagrindiniu. Tas pat ir išsirašytame gamtos vaizdelyje. — Intonacija kyla sakinio pradžioj, vidury banguoja, į galą leidžias.

Pietario sakiny s ir sakinių junginiai skamba kaip užgauta gitaros ar kanklių styga, kuri pati pamažu nutyla, niekeno pirštų neliečiama.

2. — Draugelio epizode pažymėtinas sakinyje ar sakiniuose tų pačių žodžių kartojimas:

Margi moterų pulkai... stovi... stovi moters... stovi vyrai...

Mišios eina. Eina suma. O varpai gaudžia, o varpai skamba.

Dreba oras no varpų balso, dreba...

Šitokis pakartojimas sudaro skaitytojui įspūdį, kad veiksmas ar būvis yra visuotinis. Tai Pietario priemonė viską užplūstančiam didumui, gausumui pažymėti. Ji sustabdo besiveržiantį pirmyn veiksmą ir, taryt, tik atsuka kitą daikto šoną, kad į jį dar geriau galėtum įsižiūrėti. Bet pasakojimo tempu autorius per daug ir nesisieloja. Tatai rodo ir jo žodžių netausojimas, nebranginimas, kas buvo jau pastebėta, kalbant apie intonaciją. Keletas pavyzdžių iš *Algimanto*:

Saulė jau aukštai buvo pakilus *ant dangaus* (II. 162).

Priglaudė valtėlę prie akmens, *stovinčio* pakrantėje (II. 178).

Neiškentė nepaklausęs *apie vyrus*:

— O kur vyrai ir ką jie veikia? (II. 176).

Atėjus kunigaikščiui, sujudėjo visas svietas, *esantis* ant rinkos... (I. 69).

Kas čia būtų do per vieta? (II. 181).

... ieškoti nakvynei sausos vietos, *tam*, kad *galutinai* *apsinakuoti* (II. 184).

... pradėjo pasakoti *apie tai*, kaip (II. 187).

Visi pabrauktieji žodžiai lengvai galėtų būti išbraukti, jeigu žiūrėtum pasakojimo tempo. Gali būt, kad autorius nori preciziškiau pasakyti, bet vis dėlto peršasi labiau pirmoji išvada: autorius pasakoja be įsitempimo, neturėdamas kur skubėti. Tą pat išvadą buvom priėję ir nagrinėdami veiksmažodžių, intonacijos, pauzų klausimą.

Taip pasakoti gali rašytojas, kuriam pasakojamas dalykas nėra nei šiltas nei šaltas, arba ir tas, kuris mėgsta kalbėti, per daug nepaisydamas savo kalbos tikslo ir neturėdamas griežtų aiškių kelių į tą tikslą. Pietaris būtų artimesnis antrajam tipui. Tatai rodytų ir jo *Algimanto* kompozicija. Ten pridėta daugybė epizodų. Juos bepasakodamas autorius, žiūrėk, pamiršta ir pagrindinę intrigą arba vėl juos lengvai pameta, gražiai ir įdomiai pradėjęs (pvz. *Virpšos romanas*!).

Tačiau autorius moka skaitytoją sudominti, suintriguoti. Antai, Draugelio pasakojime eina pamaldos. Skaitytoją pažadina ir prispiria ko nors laukti retoriniu klausimu: „Bet kas tai?“ Tokių retorikos klausimų Pietaris apsieičiai vartoja ir publicistiškai rašydamas (plg. jo *Algimanto* įžangą!).

Tai išviršinė priemonė skaitytojui sudominti, susijus su tam tikru paslaptینگumu. Tą patį įspūdį daro ir visame *Algimante* gausiai vedami į sceną nežinomi asmenys, su kaukėmis, kurių ilgai nenuvožia (Danyla, Dimitras, Samadžiukė, Senis...).

Šią priemonę pats Pietaris vykusiai nurodo:

„Virpša bėga slapstydamasis nuo vieno kelio į kitą. Jį seka šarvuotas vyras taip pat slapčia. Šią vyrą savo rėžtu seka kaimiečiai ir taiso jam spąstus“ (II. 47).

Šita intrigos priemonė ypačiai pagauna jaunimo psichologiją. Dėl to *Algimantą* mieliau skaito ir skaitys jaunimas, mažiau — suaugę, kuriems labiau imponuoja to paties Pietario atskiri fragmentai, lyriškai, idiliškai nuteikti.

Žodžio ypatumais, kaip kokiais siūlais, buvo mėginama įkopti ir pasižvalgyti po Pietario kūrybinę dvasiją. Ir tai, kas joje pastebėta, kaip ir iš ko jis kuria, rodos, visai sutampa su paties autoriaus žodžiais, kurių kiekvienas būtų išskaitytinas iš tikro kaip ieroglifas:

„Iš balsų skambančių ore, dainius sudeda dainas ir sukrauja širdyje“ (*Algimantas* I. 13).